

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی

تحقیق هفته

شماره: 453

(از 22 الی 29 عقرب 1403 هـ ش)

نوسانات ارزش افغانی؛ علل و پیامدها

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- نوسانات ارزش افغانی؛ علل و پیامدها 3
- علل نوسانات و افزایش ارزش افغانی 4
- پیامدهای نوسانات و افزایش ارزش افغانی بر اقتصاد افغانستان 5
- نتیجه گیری و پیشنهادات 6
- منابع 7

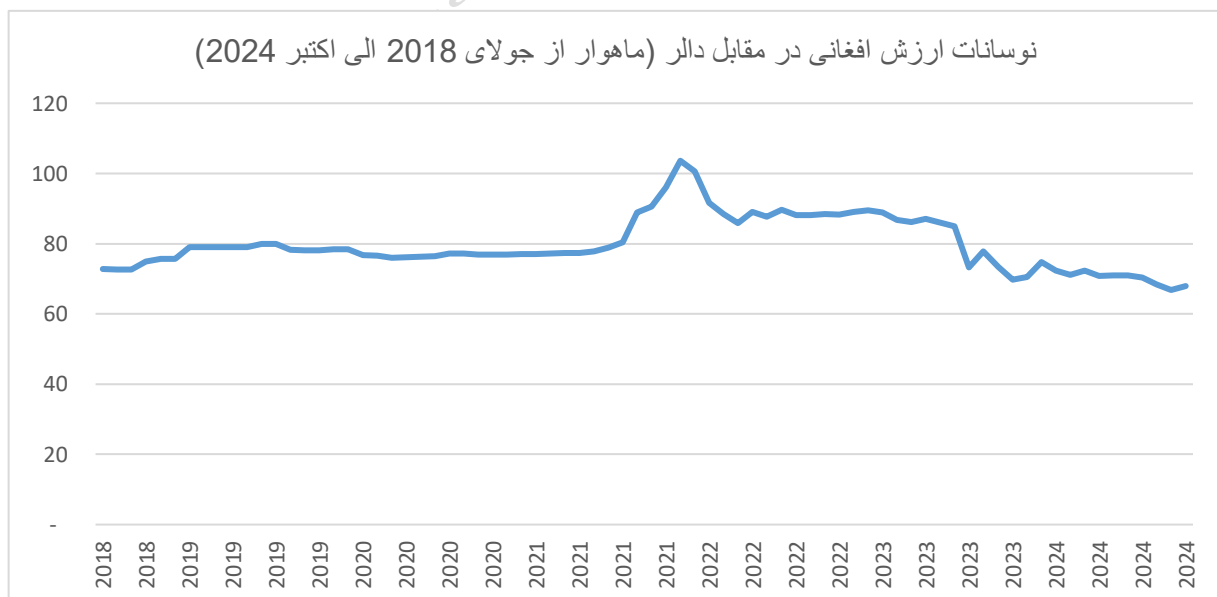
Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

نوسانات ارزش افغانی؛ علل و پیامدها

مقدمه

پس از به قدرت رسیدن امارت اسلامی افغانستان، ارزش افغانی در مقابل ارزهای خارجی، بویژه دالر، به شدت کاهش یافت و در مقطعی، نرخ در برابری هر دالر به حدود 130 افغانی نیز رسید¹. اما این وضعیت پایدار نماند، طوریکه با گذشت سه سال در ماه میزان 1403 خورشیدی هر دالر با 65 افغانی تبادله گردید². با توجه به آمار و ارقام موجود، می توان گفت که پس از سال 2008 بطور کلی ارزش افغانی از ثبات کافی برخوردار نبوده و همواره در نوسان بوده است³. با مقایسه ارزش افغانی در مقابل دالر طی سه سال اخیر حکومت قبلی و سه سال نخست امارت اسلامی افغانستان، مشخص می شود که این نوسانات در هر دوره به شکل متفاوتی رخ داده است. چنانکه در گراف نیز به وضوح مشاهده می شود، پس از کاهش ارزش افغانی در اواخر حکومت جمهوری و اوایل امارت اسلامی در سال 2021، ارزش افغانی بطور پیوسته در مقابل دالر رو به افزایش بوده ولی نوسانات آن نسبت به دوره جمهوری شدیدتر می باشد⁴. اما از آنجایی که در گذشته دولت، گزینه های بیشتر سیاست پولی در اختیار داشت، میزان نوسانات نسبت به دوره امارت اسلامی افغانستان کمتر بوده است. مهم ترین این گزینه ها شامل لیلام دالر از طریق عملیات بازار باز (Open Market Operation) و فروش اوراق بهادار بانک مرکزی (Capital Note) می باشد. اکنون به دلیل انجماد دارایی های بانک مرکزی افغانستان توسط امریکا، لیلام دالر امکان پذیر نیست و فروش اوراق بهادار نیز به دلیل مشکلات شرعی متوقف شده است و هنوز پروسه اجرای صکوک، که به عنوان جایگزین مناسب آن شناخته می شود، آغاز نشده است⁵.

علل نوسانات و افزایش ارزش افغانی

نوسانات و افزایش ارزش افغانی می‌تواند دلایل متعددی داشته باشد که در ادامه به عوامل مهم آن پرداخته می‌شود. برای درک بهتر موضوع، ضروری است که خواننده گرامی با قانون عرضه و تقاضا آشنا باشد. به طور ساده، افزایش تقاضا بیشتر از نقطه تعادل بازار، باعث افزایش قیمت و کاهش آن باعث کاهش قیمت می‌شود. همچنین، افزایش عرضه بیشتر از نقطه تعادل بازار، باعث کاهش قیمت و بالعکس کاهش عرضه باعث افزایش قیمت می‌شود.

یکی از دلایل افزایش ارزش افغانی، کاهش تقاضا برای ارز خارجی است. (طبق قانون عرضه و تقاضا: کاهش تقاضا برای دالر موجب کاهش قیمت آن می‌شود.) این کاهش تقاضا به دنبال کاهش واردات و خروج سرمایه‌های ارزی رخ داده است. با محدودتر شدن دسترسی به دالر و شرایط تحریمی، تمایل به واردات کالاهای لوکس و غیرضروری کاهش یافته و نیاز به دالر کمتر شده است که این امر موجب تقویت نسبی ارزش افغانی شده است.

از عوامل مهم دیگر تقویت ارزش افغانی، سیاست‌هایی است که از سوی امارت اسلامی برای محدود کردن استفاده از ارزهای خارجی در معاملات داخلی اعمال شده است. به عنوان مثال، الزام به استفاده از افغانی در تبادلات داخلی موجب کاهش تقاضا برای دالر در بازار داخلی شده و به تقویت ارزش افغانی کمک کرده است. براساس قانون عرضه و تقاضا، این سیاست‌ها باعث افزایش تقاضا برای افغانی و در نتیجه افزایش ارزش آن شده و همچنین باعث کاهش تقاضا برای دالر و کاهش ارزش آن شده است. میزان استفاده از دالر در اقتصاد افغانستان (Dollarization) در دو دهه اخیر بسیار بالا بوده است. مردم به دلیل اعتبار بالای دالر، از آن برای معاملات کوچک و بزرگ و همچنین پس‌انداز استفاده می‌کنند. به طوری که بین سال‌های 2008 تا 2017، حدود 69 فیصد از کل پس‌اندازها در بانک‌های تجاری افغانستان به دالر انجام می‌شد. این وضعیت نشان‌دهنده تمایل بالای مردم به استفاده از دالر در کنار افغانی به عنوان وسیله تبادل در اقتصاد افغانستان است. این فیصدی یکی از بالاترین‌ها در سطح جهانی به شمار می‌رود.⁶

افزایش درآمدهای ارزی از محل صادرات نیز از عوامل دیگر افزایش ارزش افغانی است. بررسی میزان صادرات افغانستان نشان می‌دهد که در سه سال اخیر، صادرات این کشور به شکل بی‌سابقه‌ای افزایش یافته و در پایان سال 2023 به 1.8 میلیارد دالر رسیده است. بدیهی است که تجار افغان در ازای کالاهای صادراتی خود ارز خارجی به خصوص دالر دریافت می‌کنند و با تبدیل آن به افغانی، باعث افزایش عرضه دالر در بازار افغانستان و کاهش ارزش آن در مقابل افغانی می‌شوند.

از عوامل دیگر موثر بر افزایش ارزش افغانی، کاهش حجم افغانی در گردش اقتصادی است. این کاهش می‌تواند به دلایل مختلفی اتفاق بیفتد. در گذشته، استفاده از ابزارهایی مانند لیلام دالر در قالب عملیات بازار باز و فروش اوراق بهادار موجب کنترل عرضه پول در بازار می‌شد که به دلیل شرایط کنونی دیگر اجرا نمی‌شوند. علاوه بر این، عواملی همچون مندرس شدن بانک‌های افغانی و جلوگیری از گردش ارزهای

کشورهای همسایه در مناطق غربی، جنوبی و شرقی کشور نیز باعث کاهش عرضه افغانی در بازار شده و در نتیجه ارزش آن را افزایش داده است که این روند را در دو سال اول حکومت امارت اسلامی مشاهده کرده‌ایم. در نهایت، نباید از نقش مافیای ارزی و تأثیرات روانی که هرازگاهی بازار مالی افغانستان را تحت تأثیر قرار می‌دهند، غافل شد. این گروه‌ها و افراد خاص با استفاده از شبکه‌های مافیایی و انتشار اخبار جعلی، نرخ‌های تبادل غیرواقعی و بعضاً با محدود کردن عرضه دلار به بازار، به دنبال منافع شخصی هستند و سعی می‌کنند پس از رسیدن نرخ بازار به حد دلخواه‌شان، سود ببرند.

در دورهٔ جمهوریت، بانک مرکزی از ابزارهایی چون عملیات بازار باز و فروش اوراق بهادار برای مدیریت نرخ ارز استفاده می‌شد و تلاش صورت می‌گرفت تا ارزش افغانی در مقابل دالر و سایر ارزهای خارجی کمتر نوسات کند. اما اکنون به دلیل محدودیت‌ها و توقف این ابزارها، امکان کنترل مستقیم ارزش افغانی از سوی بانک مرکزی بسیار محدود است. به همین دلیل نوسانات ارزش افغانی در سه سال گذشته بیشتر بوده است.

پیامدهای نوسانات و افزایش ارزش افغانی بر اقتصاد افغانستان

پیامدهای نوسانات و افزایش ارزش افغانی بر اقتصاد و جامعه متفاوت بوده و اثرات آن متنوع است. مهم‌ترین این پیامدها به شرح زیر می‌باشد:

- **تأثیر بر تورم و سطح قیمت‌ها:** به طور کلی، افزایش ارزش افغانی می‌تواند به کاهش نسبی قیمت کالاهای وارداتی کمک کرده و در کنترل تورم مؤثر باشد. از این رو، بسیاری از مردم طرفدار یک ارز افغانی قوی هستند تا سطح قیمت‌ها در بازار کاهش یابد. در صورتی که با افزایش ارزش افغانی، قیمت کالاهای وارداتی کاهش نیابد، این افزایش ارزش، اسمی بوده و به معنای واقعی قدرت خرید افغانی بالا نرفته است. این مسئله به‌ویژه در مورد افغانستان صادق است. قابل یادآوریست که افزایش ارزش افغانی بالای کاهش قیمت واردات آن‌ده کالاهای که در قیمت‌شان در بازارهای جهانی افزایش یافته تأثیر ندارد. به این افزایش قیمت‌ها، تورم وارداتی گفته می‌شود که ناشی از افزایش قیمت در کشور مبدأ می‌باشد و کنترل آن خارج از کنترل کشور وارد کننده می‌باشد.
- **تأثیر منفی بالای اشتغال و رشد اقتصادی:** بصورت عموم، هر چند یک ارز افغانی قوی، سطح قیمت کالاهای وارداتی را تا حدی کاهش می‌دهد ولی برعکس می‌تواند تا قیمت کالاهای تولید داخلی را افزایش دهد. (قانون عرضه و تقاضا: افزایش قیمت باعث کاهش تقاضا می‌شود). بناً از دید اقتصاد ارزش افغانی باید در مقابل دالر نه آنقدر قوی و نه آنقدر ضعیف باشد. بلکه با در نظرداشتن سایر متحولین بزرگ اقتصاد چون صادرات، رشد اقتصادی و تورم در یک حد معقول حفظ شود و از نوسانات زیاد آن جداً جلوگیری شود. زیرا در اثر نوسانات زیاد و از آنجا که رابطه بین ارزش پول ملی با سطح قیمت‌های عموماً غیر مستقیم است (با افزایش ارزش افغانی سطح قیمت‌ها کاهش و برعکس آن سطح قیمت‌ها افزایش می‌یابد)، سرمایه‌گذاران نمی‌توانند میزان مفاد و ضرر خود را درست تحلیل کرده و تصمیم بگیرند.⁷ از سوی دیگر با وجود کاهش قیمت در اثر افزایش ارزش افغانی، خریداران نمی‌توانند پلان خریداری خود را درست طرح و عملی کنند. در نتیجه، نوسانات

ارزش افغانی، می تواند از طریق کاهش سرمایه‌گذاری و تقاضا، سطح اشتغال و رشد اقتصادی را بصورت منفی تحت تاثیر قرار دهد.

- **کاهش قدرت رقابتی صادرات:** افزایش ارزش افغانی می تواند توان رقابتی کالاهای افغانستان را در بازارهای بین‌المللی کاهش دهد. هنگامیکه ارزش افغانی بالا می‌رود، قیمت نهایی کالاهای صادراتی افغانستان در مقایسه با محصولات مشابه خارجی افزایش یافته که می تواند منجر به کاهش درآمدهای صادراتی شود.
- **تثبیت نسبی اقتصاد داخلی:** افزایش ارزش افغانی، به‌ویژه پس از دوره‌ای از نوسانات شدید، به اقتصاد داخلی افغانستان ثبات نسبی بخشیده است. با کاهش نوسانات ارزش افغانی و ثبات نسبی آن، مردم به جای دالر، بیشتر به افغانی اعتماد می کنند که این امر می تواند به ایجاد اعتماد به ارز داخلی کمک کرده و پروسه کاهش استفاده از دالر (De-dollarization) و سایر ارزهای خارجی را تسریع می بخشد. که منجر به تقویة حاکمیت ملی شده و مؤثریت سیاست های پولی و مالی حکومت را بلند می برد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نوسانات و افزایش ارزش افغانی که ناشی از سیاست‌های محدودکننده و کاهش تقاضا برای ارز خارجی است، تأثیرات مختلفی بر اقتصاد افغانستان داشته است. برای بهبود وضعیت و دستیابی به ثبات بیشتر اقتصادی، پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:

1. **هدف‌گذاری نرخ تبادله و سطح تورم:** همانند سایر کشورها، برای کنترل مؤثر نرخ تبادله افغانی در مقابل دالر و مهار تورم، دولت باید با استفاده از مدل‌های اقتصادی و تحلیل‌های عمیق، نرخ تبادله و فیصد تورم را هر سال تعیین و هدف‌گذاری کند. این نرخ تبادله و فیصد تورم باید بگونه‌ای باشد که مؤثریت اقتصادی را تضمین کرده و وضعیت شاخص‌های کلان اقتصادی را در شرایط مطلوب نگه دارد. در طول سال، دولت با استفاده از ابزارهای سیاست‌های مالی و پولی تلاش کند تا نرخ تبادله و سطح تورم را در نزدیکی اهداف تعیین شده حفظ کند. با توجه به شرایط اقتصادی و شاخص‌های کلان، نرخ تبادله مناسب برای اقتصاد افغانستان بین 70 تا 75 افغانی برای هر دالر و سطح تورم حدود 3 درصد پیشنهاد می‌شود.
2. **اجرای سیاست‌های پولی جامع و استفاده از ابزارهای جایگزین شرعی:** دولت باید علاوه بر ابزارهای سیاست پولی موجود، مانند لیلان دالر در چارچوب سیاست عملیات بازار باز، از ابزارهای جدید سیاست پولی، مانند صکوک، بهره‌گیرد تا بتواند نقدینگی و نرخ ارز را مدیریت کند و با خرید و فروش این ابزارها در بازار از نوسانات شدید ارزش افغانی جلوگیری نماید. برای موفقیت این رویکرد، توسعه بورس و بازار سرمایه افغانستان ضروری است.
3. **تقویت ذخایر ارزی با استفاده از سیاست‌های جایگزینی واردات، تشویق صادرات و افزایش حواله‌ها:** سرمایه‌گذاری در بخش‌های صادراتی و کاهش وابستگی به واردات می‌تواند به بهبود

ذخایر ارزی کشور و ایجاد ثبات در ارزش افغانی کمک کند. با اعمال سیاست‌های جایگزینی واردات و افزایش صادرات، در کنار افزایش حواله‌های دالری افغان‌هایی که در خارج از کشور زندگی می‌کنند، ذخایر ارزی بانک مرکزی تقویت می‌شود و بانک مرکزی می‌تواند از آن به‌عنوان ابزار سیاست پولی برای کنترل نوسانات ارزش افغانی و تورم استفاده کند.

4. **تسهیل جذب سرمایه‌گذاران خارجی:** فراهم کردن امکانات و تسهیلات لازم برای سرمایه‌گذاران خارجی می‌تواند از خروج سرمایه‌ها جلوگیری کند و به ثبات اقتصادی داخلی و افزایش اعتماد عمومی کمک کند. علاوه بر عوامل دیگری مانند ثبات سیاسی، قوانین ساده سرمایه‌گذاری و امنیت، هرچه نوسانات ارزش افغانی و نرخ تورم کمتر باشد، سرمایه‌گذاران خارجی نیز علاقه بیشتری به سرمایه‌گذاری در داخل کشور خواهند داشت.

5. **تقویت پول ملی:** با ترویج استفاده از افغانی در معاملات روزمره، تشویق به پس‌انداز به پول افغانی و جلوگیری از گردش پول کشورهای همسایه در بازارهای افغانستان، می‌توان زمینه را برای تقویت افغانی فراهم کرده و به افزایش ارزش و ثبات آن کمک کرد.

6. **رفع محدودیت‌های بانکی:** امارت اسلامی باید در راستای به رسمیت شناخته شدن بین‌المللی گام‌های بیشتری بردارد و تلاش بیشتری برای رفع محدودیت‌های بانکی، بویژه محدودیت‌ها بر ذخایر ارزی کشور، انجام دهد. این اقدامات تأثیر بسزایی بر ثبات افغانی در کوتاه‌مدت و بلندمدت خواهد داشت، زیرا حکومت می‌تواند از ذخایر ارزی به عنوان ابزاری در سیاست پولی استفاده کرده و در مواقع ضروری دالر را در بازار عرضه نموده و مقدار افغانی در گردش را کنترل کند.

منابع

¹ طلوع نیوز

<https://tolonews.com/fa/business-176125>

² نرخ تبادل افغانی، د افغانستان بانک

https://www.dab.gov.af/exchange-rates?field_date_value=10%2F19%2F2024

³ نرخ تبادل افغانی، سایت مور

<https://www.moore.af/resources/taxation-resources/exchange-rates>

⁴ نرخ تبادل افغانی، سایت سرمایه‌گذاری

<https://www.investing.com/currencies/usd-afn-historical-data>

⁵ صادرات افغانستان

<https://tradingeconomics.com/afghanistan/exports>

⁶ تأثیرات دالری سازی بالای اقتصاد افغانستان

<https://8am.media/fa/the-effects-of-high-dollarization-of-the-afghan-economy/>

⁷ تأثیر تورم بالای نرخ تبادل

<https://www.investopedia.com/ask/answers/022415/how-does-inflation-affect-exchange-rate-between-two-nations.asp>

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش های دقیق و بی طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنای پالیسی ها در افغانستان و منطقه فعالیت می کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

 : +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

